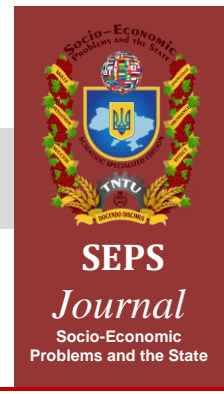




ISSN 2223-3822

Pysmennyi, V. (2026) The impact of Christian doctrinal teachings on reducing the level of bribery. Socio-Economic Problems and the State (electronic journal), Vol. 34, no. 1, pp. 3-14. URL: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2026/26pvvlob.pdf>



ВПЛИВ ДОГМАТИКИ ХРИСТИЯНСЬКОГО ВІРВЧЕННЯ НА ЗМЕНШЕННЯ РІВНЯ ХАБАРНИЦТВА

Віталій ПИСЬМЕННИЙ

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя
вул. Руська, 56, м. Тернопіль, 46001, Україна
e-mail: vitaliipysmennyi@tntu.edu.ua
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7852-3627>



Article history:

Received: 07.01.2026
1st Revision: 12.02.2026
Accepted: 17.04.2026

JEL classification:

Z12
K42
D73

UDC:

27-1:17.022:343.352

DOI:

<https://doi.org/10.33108/sepd2026.01.003>

Анотація. Проаналізовано феномен хабарництва як стійкої соціальної девіації, що впродовж багатьох років глибоко інтегрувалася в економічні, соціальні та політичні практики українського суспільства. Показано, що попри деклароване негативне ставлення до корупції, надання неправомірної вигоди широко сприймається засобом обходу бюрократичних процедур, вирішення особистих проблем й уникнення відповідальності. У такій конфігурації хабарництво функціонує не як поодинокі правопорушення, а як системно відтворювана практика, що трансформує соціокультурні норми та підриває базові уявлення про справедливість і відповідальність. Особливу увагу приділено ролі такого інституту, залученого до формування та відтворення ціннісних орієнтацій, як церква. Обґрунтовано, що поширення хабарництва супроводжується процесами моральної ерозії, зниженням індивідуальної відповідальності та відчуженням громадян від суспільних і державотворчих процесів. У цьому контексті здійснено аналіз морально-етичних засад християнських цінностей крізь призму біблійного вчення, що дозволяє розглядати неправомірну вигоду не лише юридичним порушенням, а формою ціннісної девіації і суспільстві з домінантною християнською самоідентифікацією. Показано, що за умов низької інституційної довіри до державних органів саме церква зберігає відносно високий рівень суспільної легітимності та потенціал впливу на моральні орієнтири населення. У статті обґрунтовується теза, що ефективна протидія хабарництву потребує правових та адміністративних інструментів, а також системного залучення релігійного дискурсу як внутрішнього етичного ресурсу суспільства. Це відкриває можливості для переосмислення антикорупційної політики через призму ціннісної трансформації та узгодження задекларованих моральних норм із повсякденними соціальними практиками.

Ключові слова: соціокультурні цінності; релігійно-моральні догми; біблійне вчення; хабарництво; неправомірна вигода.



Письменний В. Вплив догматики християнського вірвчення на зменшення рівня хабарництва. Соціально-економічні проблеми і держава. 2026. Вип. 1 (34). С. 3-14. URL: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2026/26pvvlob.pdf>



This open access article is distributed under a Creative Commons Attribution (CC-BY) 4.0 license.

1. Постановка проблеми.

Хабарництво пронизує повсякденні взаємодії людини впродовж усього життя. Його системність свідчить про інституційну неспроможність формальних правил забезпечувати передбачуваність і справедливість розподілу ресурсів та можливостей. За таких умов неправомірна вигода перестає сприйматися лише якимось відхиленням й дедалі частіше виконує роль неформального координатора доступу до послуг, рішень і соціальних статусів. Це зрушення, крім правового або економічного виміру, має глибокі ціннісні наслідки, оскільки змінює критерії оцінки належного і допустимого в індивідуальній та колективній свідомості. Моральні категорії втрачають універсальність і починають інтерпретуватися контекстуально, залежно від ситуаційної вигоди, ризиків і нерівності позицій учасників взаємодії.

Особливу складність становить той факт, що участь у корупційних обмінах не обмежується соціальними групами з низьким рівнем моральної рефлексії. Навіть суб'єкти з декларованими етичними переконаннями виявляються залученими до неправомірних дій у ситуаціях інституційного тиску, обмеженого вибору або загрози значних втрат. За таких умов відбувається раціоналізація відступу від моральних норм через апеляцію до вимушеності, системної несправедливості або колективних очікувань. Цей процес формує замкнений контур, у межах якого індивідуальні рішення підкріплюють загальне переконання в неможливості альтернативної поведінки. У результаті хабарництво набуває рис колективно легітимованої практики, стійкість якої визначається не стільки слабкістю санкцій, скільки адаптацією ціннісних орієнтацій до дисфункцій інституційного середовища.

У такому контексті особливого значення набуває роль інститутів, що традиційно виконують функцію трансляції моральних норм і формування довгострокових ціннісних орієнтацій. Серед них християнська релігія посідає особливе місце в українському суспільстві. Водночас емпірична реальність демонструє розрив між поширеністю релігійної ідентичності та фактичними моделями поведінки, що вказує на асиметрію морального впливу релігійних інститутів. Ця асиметрія проявляється у зниженні ефективності моральних заборон, зростанні соціальної байдужості й ослабленні внутрішньої мотивації до дотримання правил, які сприймаються формальними та необов'язковими. Саме аналіз цього розриву між нормативним дискурсом християнства і реальною поведінковою логікою суспільства формує наукову проблему.

2. Аналіз останніх досліджень та публікацій.

У дослідженні впливу хабарництва на деформацію соціокультурних цінностей вагоме теоретичне підґрунтя формує концепція особистісних рис Г. Олпорта. У межах його підходу цінності постають похідними від моральної сфери, яка не діє безпосередньо, а опосередковує формування світогляду, потреб і життєвих орієнтацій індивіда. В інтерпретації Г. Олпорта цінності означають переконання щодо того, що є важливим у житті, а що – другорядним, утворюючи основу індивідуальної філософії життя [1, с. 193]. Така логіка дозволяє пояснити, чому отримання неправомірної вигоди може суб'єктивно сприйматися як внутрішньо виправдане рішення. У цьому сенсі хабарництво не обов'язково означає відсутність цінностей, а радше свідчить про їхню переорієнтацію та звуження морального горизонту.

Зіставлення цієї інтерпретації з християнським розумінням соціокультурних цінностей дозволяє чіткіше окреслити глибину ціннісного конфлікту. У християнській традиції цінності трактуються вершинними досягненнями людства, що виконують функцію цілеспрямовуючих ідеалів і в повсякденному житті трансформуються у ціннісні орієнтації, які впорядковують поведінку особистості [2, с. 9]. У філософській антропології М. Шелера це радикалізується через ієрархію цінностей, на вершині якої

перебувають абсолютні духовні цінності або абсолютна цінність Бога [3]. Їхнє протиставлення з гедоністичними цінностями вступає у прямий конфлікт з трансцендентним виміром моралі. Таким чином, хабарництво постає не лише порушенням норми, а симптомом домінування нижчих рівнів ціннісної ієрархії.

Поглиблення означеної проблематики запропонував Й. Тішнер, розглядаючи моральні вибори людини крізь призму християнської догматики. Попри уявну несумісність релігії та хабарництва, історично християнська етика систематично осмислювала різні форми девіантної поведінки, включно з професійними практиками. У період активного поширення біблійного вчення зв'язок між християнською мораллю та професійною етикою став предметом міждисциплінарних дискусій у сфері економіки, історії, філософії та богослов'я. Й. Тішнер наголошував, що людина, яка присвячує себе правді, справедливості чи свободі, неминуче ставить питання про сенс власних дій, звертаючись у процесі їх обґрунтування до Бога [4, с. 51]. Ця позиція акцентує не на зовнішньому дотриманні норм, а на внутрішній мотивації, яка визначає межі допустимого в повсякденних рішеннях.

Формально-логічне розмежування цінностей, запропоноване А. Гжегорчиком, дозволяє пов'язати хабарництво з конкретними типами ціннісних орієнтацій. Поряд з духовними він виокремлює вітальні цінності, до яких відносить домінантність і підлеглість, володіння, контроль, маніпулювання, а також пиху як специфічну форму ставлення до інших людей, оточення та цілокупності буття [5, с. 265]. Саме ці вітальні цінності корелюють з прагненням отримання неправомірної вигоди. Неможливість їх гармонійного поєднання з духовними цінностями зумовлює тезу А. Гжегорчика про бажаність відмови від вітального на користь духовного, зокрема таких орієнтирів, як справедливість, рівність, відкритість, повага. У цьому контексті хабарництво постає маркером дисбалансу між ціннісними рівнями, а не ізольованим етичним збоєм.

Окремий вимір проблеми відкриває аналіз біблійного тексту. Біблія неодноразово апелює до засудження хабарництва та необхідності його викорінення зі суспільного життя, однак слабкість людської природи сприяла трансформації цього явища у буденний інструмент обходу процедур, досягнення вигоди й уникнення відповідальності. Корислива мотивація у цьому випадку виступає однією з ключових передумов хабарництва. Хоча індивід формально зберігає свободу вибору між відмовою та прийняттям неправомірної вигоди, біблійні настанови мали б виконувати стримувальну функцію, особливо для активних послідовників християнства. Притча про сіяча в Євангелії від святого Матвія, де слово Боже порівнюється із зерниною, що приносить плід лише на добрій землі [6, с. 905], символічно підкреслює розрив між знанням моральних приписів та їх практичним дотриманням. Саме цей розрив і становить концептуальне ядро досліджуваної проблеми.

3. Постановка завдання.

Метою статті є аналіз догматики християнського віровчення як системи морально-нормативних імперативів, що вбудовуються в індивідуальні та колективні моделі економічної поведінки й здатні функціонувати як неформальний інституційний механізм стримування практик хабарництва в умовах стійкої корупційної рівноваги.

4. Виклад основного матеріалу.

Сучасний етап розвитку українського суспільства характеризується підвищеною чутливістю до трансформації системи соціальних відносин, у межах яких морально-етичні засади дедалі частіше декларуються базовими орієнтирами суспільного устрою. Водночас зведення проблеми хабарництва виключно до індивідуальної дилеми прийняття або відмови від неправомірної вигоди створює ризик зворотного ефекту.

Значно кращою є логіка, за якої ціннісні трансформації відбуваються не через заборонний дискурс, а через зміну домінуючих світоглядних орієнтацій. У цьому контексті звернення до загальнохристиянських цінностей, закладених у біблійному вченні, розглядається спробою актуалізувати моральну рамку, яка історично виконувала регулятивну функцію в соціальній поведінці. Біблія неодноразово звертається до проблеми хабарництва, пропонуючи її осмислення в межах ширшого морального досвіду людства.

Емпіричні дані щодо релігійної самоідентифікації в Україні фіксують факт, який ускладнює редукціоністські пояснення корупції. Упродовж останнього десятиліття частка осіб, що відносять себе до християнських традицій, стабільно перебуває в межах 80% (табл. 1). За таких умов біблійна етика не може розглядатися як зовнішній нормативний кодекс. Вона радше функціонує як внутрішня ціннісна рамка, з якою більшість населення принаймні на рівні ідентичності себе співвідносить. Саме тому у дослідженні біблійного трактування неправомірної вигоди наведена статистика виконує методологічну, а не ілюстративну функцію. Масовість релігійної належності дозволяє аналізувати біблійні заборони підкупу як внутрішній етичний референт суспільства, а не як моралізаторську апеляцію, імпортовану ззовні.

Таблиця 1. Частка населення України, що ідентифікує себе як християни, за результатами опитування у 2024 році (%)

Територія	Православ'я	РКЦ	УГКЦ	Протестанти та євангелічні церкви	«Я просто християнин»	Усього християни
Україна (загалом)	55,4	1,0	11,9	2,5	9,8	80,6
Захід	38,2	2,7	39,9	3,6	6,1	90,5
Центр	67,3	0,5	2,3	2,6	9,6	82,3
Південь	55,8	0	0,8	2,9	14,6	74,1
Схід	53,2	0,7	2,1	0,5	12,5	69

Джерело: Побудовано на основі [7].

Аналіз динаміки конфесійної структури [7] додає до цього висновку принципово важливий вимір. Поступове зменшення частки інституційно оформленого православ'я супроводжується зростанням категорії «просто християнин», що свідчить про посилення індивідуалізованої, позаконфесійної релігійності. У такій конфігурації релігійна ідентичність дедалі менше опосередковується церковною дисципліною й дедалі більше набуває етичного характеру. Це зміщує аналітичний фокус від конфесійних норм до універсалізованих моральних уявлень, у межах яких біблійні тексти можуть виконувати роль загального нормативного джерела. Для аналізу хабарництва це означає можливість використання біблійних норм як надконфесійного критерію оцінки неправомірної вигоди, не прив'язаного до внутрішньоцерковної полеміки чи доктринальних відмінностей.

Звідси випливає висновок, який безпосередньо підсилює попередній теоретичний виклад. Стійкість хабарництва в Україні не може бути адекватно пояснена припущенням про відсутність моральних орієнтирів або глибоку секуляризацію суспільства. Навпаки, емпіричні дані свідчать про наявність потужної ціннісної бази в термінах самоідентифікації. Це дозволяє інтерпретувати проблему результатом розриву між задекларованими етичними нормами та повсякденними практиками. У такій логіці дослідницьке питання зміщується від констатації того, що Біблія засуджує підкуп, до аналізу механізмів, які блокують трансляцію цієї заборони у стійку соціальну нетерпимість до хабарів (нормалізація «дрібно» корупції, інституційна недовіра тощо). Саме цей ціннісно-поведінковий розрив і формує аналітичне ядро дослідження.

У біблійній інтерпретації хабар постає не лише матеріальним підкупом, а інструментом морального спотворення, спрямованим на схилення людини до гріха. Прикладом такого підходу є зрада Юдою Ісуса Христа за винагороду у 30 срібняків, що набула символічного значення в християнській традиції. У Євангелії від Матвія (26:14–16) цей епізод описується так: «Тоді один із Дванадцятьох, званий Юдою Іскаріотським, подався до первосвящеників, і сказав: Що хочете дати мені, і я вам Його видам? І вони йому виплатили тридцять срібняків. І він відтоді шукав слушного часу, щоб видати Його» [6, с. 922]. Переклад цієї суми у сучасний еквівалент вартості срібла дає орієнтовну величину близько 50 тисяч гривень, що дозволяє співвіднести біблійний сюжет із сучасними уявленнями про масштаб неправомірної вигоди.

Порівняльний аналіз біблійного бачення хабарництва з його правовим визначенням у національному законодавстві виявляє суттєві відмінності в акцентах і критеріях оцінки. Відповідно до Кримінального кодексу України, неправомірною вигодою в значному розмірі визнається вигода, що у 100 і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян [8]. Санкції за одержання хабаря варіюють від штрафу у розмірі 1–4 тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арешту на строк 3–6 місяців до позбавлення волі на 2–4 роки. Зі зростанням розміру неправомірної вигоди підвищується і суворість покарання (табл. 2). Таке зіставлення дозволяє показати, що правове регулювання фокусується насамперед на кількісних параметрах, тоді як біблійна традиція акцентує моральний вимір незалежно від матеріального масштабу порушення.

Таблиця 2. Види покарання за одержання та пропонування неправомірної вигоди

Спосіб пропонування або одержання неправомірної вигоди	Розмір неправомірної вигоди	Вид покарання
Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання службовою особою неправомірної вигоди, а так само прохання надати таку вигоду	–	Штраф від однієї тисячі до чотирьох тисяч нмдг або арешт на 3–6 місяців, або позбавлення волі на 2–4 роки, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю до 3 років
Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання службовою особою неправомірної вигоди у значному розмірі	Неправомірна вигода в значному розмірі є вигода, що в 100 і більше разів перевищує нмдг	Позбавлення волі на 3–6 років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю до 3 років
Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання службовою особою неправомірної вигоди у великому розмірі	Неправомірна вигода у великому розмірі є вигода, що у 200 і більше разів перевищує нмдг	Позбавлення волі на 5–10 років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю до 3 років, з конфіскацією майна
Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання службовою особою неправомірної вигоди в особливо великому розмірі	Неправомірна вигода у великому розмірі є вигода, що у 500 і більше разів перевищує нмдг	Позбавлення волі на 8–12 років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю до 3 років, з конфіскацією майна
Пропозиція чи обіцянка службовій особі надати їй або третій особі неправомірну вигоду	–	Штраф від однієї тисячі до чотирьох тисяч нмдг або обмеження волі на 2–4 роки, або позбавлення волі на той самий строк

Джерело: Побудовано на основі [8].

Судова статистика 2024 року свідчить про суттєве зростання інтенсивності кримінально-правового реагування на корупційні правопорушення в Україні. За відповідний період було засуджено 2195 осіб, що становить близько 80% від усіх справ, доведених до стадії вироку в цій категорії. Окремий сегмент формують справи топкорупції, підсудні Вищому антикорупційному суду (у 2024 році вироки набули чинності щодо 60 осіб, з яких 17 було засуджено до реального позбавлення волі, переважно на строки від 5 до 10 років, тоді як значна частка обмежилася умовними покараннями або штрафами). Додаткові санкції, зокрема конфіскація майна та заборона обіймати певні посади, застосовувалися приблизно у чверті випадків, що вказує на поступове розширення інструментарію відповідальності за корупційні злочини.

Водночас структура засуджень демонструє виразну сегментацію між рівнями судової системи та типами правопорушень. У практиці Вищого антикорупційного суду домінують склади злочинів, пов'язані зі зловживанням владою або службовим становищем, а також привласненням, розтратою майна, отриманням неправомірної вигоди та зловживанням впливом. На відміну від цього, у місцевих судах у 2024 році винними було визнано 2135 осіб, причому понад 60% засуджень припадали на пропозицію або надання неправомірної вигоди, а основним видом покарання залишався штраф. У порівняльній перспективі це контрастує з 2021 роком, коли за корупційні злочини було засуджено 1149 осіб, із яких лише 24 – у справах топкорупції, що дозволяє говорити про зміну масштабів та профілю криміналізованої корупційної поведінки [9].

Попри зростання кількості вироків, міжнародні індикатори не фіксують відповідного покращення у вимірі суспільного сприйняття корупції. За підсумками 2024 року Україна погіршила свої позиції в Індексі сприйняття корупції Transparency International, опустившись на 105-те місце серед 180 країн [10]. Така розбіжність між інтенсивністю правозастосування та оцінкою корупції не є аномалією, а радше відображає різні рівні вимірювання. Зокрема, судова статистика відображає результативність інституцій відповідальності, тоді як індекси сприйняття фіксують глибші соціальні установки, толерантність до неправомірної вигоди та довіру до правил гри. Саме ця асиметрія між формальним посиленням контролю і стійкістю корупційних уявлень формує дослідницьку проблему, релевантну для аналізу корупції як соціокультурного, а не суто правового чи кримінально-економічного явища.

Суворість покарання за хабарництво зазвичай розглядається одним з ключових стримувальних чинників, однак превентивний ефект лишається неповним без опори на внутрішні нормативні регулятори поведінки. Соціокультурні цінності в цьому сенсі працюють раннім сигналом, що формує межі допустимого ще до моменту вибору між вигодою і відмовою. Релігійно-філософська традиція пропонує інтерпретацію, за якої такий внутрішній регулятор пов'язаний із совістю як глибинним виміром людської природи, через який зберігається зв'язок з трансцендентним моральним порядком. Тоді відмова від неправомірної вигоди пояснюється не лише страхом перед санкцією, а насамперед внутрішнім конфліктом між корисливим інтересом і потребою підтримувати моральну цілісність.

Біблійна традиція пропонує концептуальні образи, що ілюструють наслідки розриву між моральним усвідомленням і реальною поведінкою. Зрада Юди Іскаріотського за винагороду у 30 срібняків подається не лише актом корисливості, а прикладом руйнівного впливу провини та внутрішнього морального дисонансу: «І, кинувши в храм срібняки, відійшов, а потому пішов, – та й повісився...» [6, с. 924]; «...А впавши сторчма, він тріснув надвоє, і все нутро його вилилось» [6, с. 1014]. У цьому контексті неправомірна вигода втрачає економічну раціональність і трансформується на джерело екзистенційної кризи, що підкреслює автономну силу моральних обмежень порівняно із зовнішніми стимулами. Це дозволяє інтерпретувати совість механізмом

постфактум-рефлексії, який, щоправда, не гарантує превенції без попередньо сформованої ціннісної орієнтації.

У ширшому теоретичному сенсі совість означає усвідомлення та переживання моральної відповідальності за власні дії перед собою, іншими людьми і суспільством загалом [12, с. 838]. Вона репрезентує духовний вимір особистості та пов'язується з уявленням про людину – носія образу та подоби Божої. Саме тому совість постає здатністю ставити моральні зобов'язання вище за ситуативну вигоду й уникати внутрішнього сорому за порушення ціннісних орієнтацій, що узгоджується з біблійним наголосом на поєднанні любові, чистоти серця та доброго сумління [6, с. 1102]. Подібну логіку демонструє й епізод з Діянй Нового Завіту, де спроба надання грошей за духовну владу відкидається неприйнятною редукацією сакрального до утилітарного: «Нехай згине з тобою те срібло твоє, бо ти думав набути дар Божий за гроші!» [6, с. 1023].

Вольова регуляція поведінки у контексті протидії хабарництву означає здатність суб'єкта свідомо мобілізувати зусилля для подолання психологічних установок, що спонукають використовувати власне становище як інструмент досягнення корисливої мети. Її емпірично спостережуваними «носіями» виступають самовладання, дисциплінованість, організованість і принциповість, тобто ті риси, які забезпечують самоконтроль у ситуаціях тиску, спокуси або нормалізованого очікування «винагороди». Для українського суспільства проблема загострюється тим, що відновлення втрачених соціокультурних цінностей часто набуває інерційного, пасивного характеру, тоді як у масових установках може закріплюватися нейтральне або навіть позитивне ставлення до отримання неправомірної вигоди.

Суспільна свідомість у цьому сенсі не є абстрактною, а тим середовищем, у якому закріплюються або руйнуються моральні заборони. Вона охоплює погляди, уявлення, почуття, вірування, емоції та настрої, що відображають духовне і матеріальне життя та всю систему суспільних відносин [12]. Виходячи з цього, релігія може розглядатися інструментом регулювання поведінки та взаємовідносин людини із зовнішнім світом, оскільки вона пропонує не лише декларації, а й вимоги до практичної дії. Цю логіку фіксує послання святого Апостола Якова (2:14): «Яка користь, брати мої, коли хто говорить, що має віру, але діл не має?» [6, с. 1121]. У контексті дослідження хабарництва ця теза є важливою, бо переводить питання з рівня ідентичності та переконань на рівень поведінкових практик, де власне й відтворюється або долається неправомірна вигода.

Нормативний зміст релігійної регуляції конкретизується через заповіді як мінімальні моральні обмеження, що визначають межі дозволеного в соціальних взаємодіях. У біблійному вченні низка приписів має пряму релевантність до хабарництва – форми привласнення чужого, підміни справедливості та посягання на інтереси іншого: «...Не кради. Не свідчи неправдиво проти твого ближнього. Не зазіхай на дім твого ближнього, ні на поле його, ...ні на будь-що, що належить до твого ближнього» [6, с. 184]. За наявності нормативно чіткого релігійного «каркаса» ключовою змінною є не знання заборони, а здатність волі утримувати поведінку в її межах, особливо коли соціальне середовище демонструє толерантність до неправомірної вигоди. Це створює підстави для подальшої перевірки того, чи виступає релігійність каналом посилення самоконтролю та відмови від хабаря (табл. 3).

Таблиця 3. Види покарання за пропонування та одержання неправомірної вигоди

Заповідь Бога	Тлумачення	Зв'язок з хабарництвом
Не зазіхай ...ні на будь-що, що належить до твого ближнього	Ця Заповідь діє як застереження, забороняючи мати лихі думки проти чужої власності. Вона фокусується на почутті заздрості, яка нищить душу людини і призводить до неспокою	Бажання отримати гроші або майно іншої людини у вигляді хабаря через використання свого службового становища
Не кради	Це гріх проти власності, бо кожна людина має право користуватись благами, придбаними і заробленими чесним шляхом, щоб утримувати себе, свою сім'ю і чинити з того милостиню	Вимагання хабаря асоціюється з крадіжкою, тобто позбавленням грошей або майна на користь іншої людини
Не свідчи неправдиво проти твого ближнього	Цим гріхом людина обмовляє, осуджує, гостро критикує, принижуючи честь і гідність свого ближнього, що тягне за собою обов'язок реституції, тобто поновлення порушених прав	Стосується випадків, коли людину спонукують брати хабар, з тим, аби підставити її

Джерело: Побудовано на основі [6, с. 184].

Ідея неминучості покарання за отримання неправомірної вигоди апелює до базового механізму стримування, в якому ризик санкції формує межі допустимого ще до моменту вибору. Водночас у релігійному дискурсі така ж логіка відтворюється через морально-нормативну альтернативу «благословення/прокляття», що переводить відповідальність із площини лише юридичної у площину екзистенційно значущої. Це чітко артикується у Второзаконні (11:26–28): «Ось, сьогодні я даю перед вами благословення й прокляття: благословення, коли будете слухатися заповідей Господа, Бога вашого, які я наказую вам сьогодні, і прокляття, якщо не будете слухатися заповідей Господа...» [6, с. 191]. У такій рамці страх покарання є не негативною емоцією, а мотиваційним чинником утримання від злочину незалежно від того, чи джерелом норми є закони держави, чи релігійний закон.

У християнському світогляді ця проблематика торкається метафізичного виміру моральної поведінки, де відповідальність розглядається похідною від уявлення про граничні засади буття та скінченність людського існування. Усвідомлення смерті не обов'язково має перетворюватися на риторику, воно може функціонувати внутрішнім «таймером» самообмеження, що дисциплінує практики щоденного вибору. Водночас релігійна ідентичність сама по собі не гарантує відповідної поведінкової моделі. Вона потребує перевірки в умовах матеріальних спокус і соціального тиску, коли моральні якості формуються витримуванням конкретних ситуацій вибору. Звідси й вимога, яка має суспільну вагу: нормою повинна ставати і відмова від отримання неправомірної вигоди, і відмова від її пропозиції.

Ціннісна асиметрія між можливістю «підкупити» людину і неможливістю «підкупити» Бога створює в біблійній традиції принципову межу, що підсилює моральний аргумент проти хабарництва. Книга Хроніки Старого Завіту (19:7) формулює цей принцип максимально прямо: «Стережіться, бо нема в Господа, Бога нашого, кривди, ані огляду на особу, ані брання дарунка» [6, с. 431]. Для наукової інтерпретації важливо, що цей припис задає не стільки емоційний, скільки нормативний стандарт. Справедливість мислиться несумісною з «дарунком», а отже, спроба купити рішення

трактуються руйнуванням самої основи морального порядку. У прикладному вимірі це відкриває дослідницьке поле для перевірки, чи виступає релігійна настанова фактором зниження толерантності до неправомірної вигоди і підсилення внутрішнього самоконтролю.

5. Висновки та перспективи подальших досліджень в даному напрямку.

Результати дослідження засвідчують, що сьогодні в Україні релігійний чинник дедалі помітніше входить у простір суспільної рефлексії та індивідуального самовизначення. За наявними статистичними оцінками, чисельність християнського населення перевищує 80% і супроводжується зростанням кількості релігійних громад та активних учасників релігійного життя [7]. Цей факт важливий не сам по собі, адже є індикатором потенційної сили морально-нормативного впливу, який не зводиться до приватної сфери віри. Конституційний принцип відокремлення церкви від держави [13] не означає їх ізоляції, а радше окреслює межі інституційної автономії. У цих межах можливе формування прозорих і системних форматів взаємодії, спрямованих на посилення морально-етичних засад суспільних відносин.

Особливість такого підходу полягає в асиметрії довіри. Церква традиційно зберігає високий рівень легітимності серед різних соціальних груп, тоді як держава часто функціонує в умовах дефіциту суспільного кредиту через непопулярні рішення та інституційну інерцію. Саме ця асиметрія створює можливість для точок дотику у суміжних сферах, де моральний авторитет може доповнювати правове регулювання. Через богослужіння та інші форми комунікації відбувається регулярний контакт з широкими верствами населення, у межах якого артикуляція уявлень про добро і зло має не декларативний, а екзистенційний характер. У цьому контексті хабарництво в християнській етиці постає формою добровільного морального відступу, пов'язаного з домінуванням індивідуалістичної логіки над уявленням про відповідальність перед спільнотою.

Водночас проблема полягає в розриві між формальною релігійною ідентичністю та реальними поведінковими практиками. Навіть серед активних послідовників християнського віровчення отримання неправомірної вигоди не завжди вважається моральним гріхом, попри чітке біблійне застереження про персональну відповідальність: «Кожний буде скараний за свій гріх» [6, с. 203]. Це свідчить про обмежену трансляцію моральних настанов у площину повсякденного вибору. У цьому сенсі посилення ролі церкви доцільно розглядати елементом переформатування суспільної ідеології, в якій чесноти сумління, свідомості та обов'язку дотримання норм суспільних відносин виступають внутрішніми регуляторами поведінки. Саме на цьому рівні формується здатність до вільної, але відповідальної дії, що має принципове значення для подолання ціннісної нормалізації хабарництва.

Залишається відкритим питання, за якими механізмами релігійні норми інтеріоризуються або, навпаки, нейтралізуються в конкретних соціальних і професійних контекстах, а також якою мірою інституційна присутність церкви здатна впливати не на декларативну ідентичність, а на фактичні моделі економічної поведінки. Аналіз цих розривів між вірою, моральною оцінкою та практичним вибором може стати предметом подальших досліджень, зокрема на перетині соціології релігії, поведінкової економіки й інституційної теорії корупції.

Author details (in English)

THE IMPACT OF CHRISTIAN DOCTRINAL TEACHINGS ON REDUCING THE LEVEL OF BRIBERY

Vitalii PYSMENNYI

Ternopil Ivan Puluj National Technical University
 Ruska St., 56, Ternopil, 46001, Ukraine
 e-mail: vitaliipysmennyi@tntu.edu.ua
 ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7852-3627>

Abstract. *The article examines bribery as a persistent social deviation that over many years has become deeply embedded in the economic, social, and political practices of Ukrainian society. It is demonstrated that, despite the formally declared negative attitude toward corruption, the provision of undue advantage is widely perceived as a mechanism of everyday adaptation – a means of circumventing bureaucratic procedures, resolving personal problems, and avoiding responsibility. Within this configuration, bribery functions not as an isolated offense but as a systematically reproduced practice that reshapes sociocultural norms and undermines fundamental notions of justice and accountability. Particular attention is devoted to the role of the Church as an institution involved in the formation and reproduction of value orientations. It is substantiated that the spread of bribery is accompanied by processes of moral erosion, a decline in individual responsibility, and the alienation of citizens from social and state-building processes. In this context, the moral and ethical foundations of Christian values are analyzed through the lens of biblical teaching, which makes it possible to interpret undue advantage not merely as a legal violation but as a form of value-based deviation within a society characterized by a dominant Christian self-identification. The study shows that under conditions of low institutional trust in public authorities, the Church retains a relatively high level of social legitimacy and a significant potential to influence the moral orientations of the population. The article argues that effective counteraction to bribery requires not only legal and administrative instruments but also the systematic engagement of religious discourse as an internal ethical resource of society. This approach opens up opportunities to rethink anti-corruption policy through the prism of value transformation and the alignment of declared moral norms with everyday social practices.*

Keywords: *sociocultural values; religious and moral doctrines; biblical teaching; bribery; undue advantage.*

Appendix A. Supplementary material

Supplementary data associated with this article can be found, in the online version, at <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2026/26pvvlob.pdf>

Funding

The authors received no direct funding for this research.

Citation information

Pysmennyi V. (2026) The impact of Christian doctrinal teachings on reducing the level of bribery. Socio-Economic Problems and the State (electronic journal), Vol. 34, no. 1, pp. 3-14. URL: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2026/26pvvlob.pdf>

Використана література:

1. Галецька І., Семків І. Індивідуальні цінності в дискурсі психологічних теорій. Соціогуманітарні проблеми людини. 2006. № 2. С. 192–203.
2. Мукомел С.А. Формування духовних цінностей старшокласників в умовах соціально виховуючого середовища: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.05 / Луганський національний педагогічний університет ім. Т. Шевченка, 2005. 20 с.
3. Шелер М. Сутність моральної особистості / пер. з нім. М. Култаєвої. Сучасна зарубіжна філософія. Течії і напрями. Хрестоматія. Київ: Ваклер, 1996. С. 9–30.
4. Tischner J. My ś lenie wed ł ug warto ś ci. Kraków: Znak, 1982. 700 s.
5. Гжегорчик А. Вступ до раціоналістичної філософії / пер. з польськ. О. Гірний, Б. Домбровський. Варшава–Львів: Scholar. Wydawnictwo naukowe, 1997. 263 с.
6. Біблія або Книги Святого Письма Старого й Нового Заповіту / Переклад проф. І. Огієнка. Київ: Українське Біблійне Товариство, 2009. 1152 с.

7. Ukrainian Society, State and Church in War. Church and Religious Situation in Ukraine 2024 (Information Materials). Kyiv: Razumkov Centre, 2024. URL: <https://razumkov.org.ua/images/2025/01/27/2024-Religiya-religion-ENGL.pdf>.
8. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
9. Звіти про здійснення правосуддя Верховним Судом. URL: https://supreme.court.gov.ua/supreme/pokazniki-diyalnosti/sud_statistika.
10. Індекс сприйняття корупції – 2024. URL: <https://ti-ukraine.org/research/indeks-spryjnyattya-koruptsiyi-2024>
11. Словник української мови [В 11 т.]. Т. 9: С / ред. І. С. Назарова [та ін.]. Київ: Наук. думка, 1978. 916 с.
12. Філософський словник / за ред. В.І. Шинкарука. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ: Голов. ред. УРЕ, 1986. 800 с.
13. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Вехов. Ради України 28 червня 1996 р. Київ: «Феміна», 1996. 64 с.

References

1. Haletska I., Semkiv I. (2006). Indyvidualni tsinnosti v dyskursi psykholohichnykh teorii [Individual values in the discourse of psychological theories]. *Sotsiohumanitarni problemy liudyny*, (2), 192–203. (in Ukrainian)
2. Mukomel S. A. (2005). Formuvannia dukhovnykh tsinnosti starshoklasnykiv v umovakh sotsialno vykhovuiuchoho seredovyscha [Formation of spiritual values of senior pupils in a socially educational environment] (Extended abstract of candidate dissertation). Luhansk National Pedagogical University named after T. Shevchenko. Luhansk.
3. Sheler M. (1996). Sutnist moralnoi osobystosti [The essence of a moral personality] (M. Kul'taieva, Trans.). In *Suchasna zarubizhna filosofii. Techii i napriamy. Khrestomatiiia* [Contemporary foreign philosophy. Trends and directions. Reader]. Kyiv: Vakler..
4. Tischner J. (1982). *Myślenie według wartości* [Thinking according to values]. Kraków: Znak.
5. Grzegorzczak A. (1997). *Vstup do ratsionalistychnoi filosofii* [Introduction to rationalist philosophy] (O. Hirnyi, B. Dombrovskyi, Trans.). Warsaw–Lviv: Scholar; Wydawnictwo Naukowe.
6. *The Bible, or the Books of the Holy Scriptures of the Old and New Testaments* (2009). (I. Ohienko, Trans.). Kyiv: Ukrainian Bible Society.
7. Ukrainian Society, State and Church in War. Church and Religious Situation in Ukraine 2024 (Information Materials). (2024). Kyiv: Razumkov Centre. URL: <https://razumkov.org.ua/images/2025/01/27/2024-Religiya-religion-ENGL.pdf> (accessed: 2 January 2026).
8. Kryminalnyi kodeks Ukrainy vid 5 kvitnia 2001 r. № 2341-III [Criminal Code of Ukraine]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (accessed: 5 January 2026).
9. *Zvity pro zdiisnennia pravosudiv Verkhovnym Sudom* [Reports on the administration of justice of the Supreme Court]. URL: https://supreme.court.gov.ua/supreme/pokazniki-diyalnosti/sud_statistika (accessed: 7 January 2026).
10. *Indeks spryiniattia koruptsii – 2024* [Corruption Perceptions Index – 2024]. URL: <https://ti-ukraine.org/research/indeks-spryjnyattya-koruptsiyi-2024> (accessed: 7 January 2026).
11. *Slovyk ukrainskoi movy* [Dictionary of the Ukrainian language] (Vols. 1–11, Vol. 9: S). (1978). I. S. Nazarova (Ed.). Kyiv: Naukova dumka.

12. Filozofskyi slovnyk [Philosophical dictionary] (2nd ed., rev. and enl.). (1986). V. I. Shynkaruk (Ed.). Kyiv: Holovna redaktsiia URE.
13. Konstytutsiia Ukrainy [Constitution of Ukraine] (adopted 28 June 1996). (1996). Kyiv: Femina.



© 2026 Socio-Economic Problems and the State. All rights reserved.

This open access article is distributed under a Creative Commons Attribution (CC-BY) 4.0 license.

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format Adapt — remix, transform, and build upon the material for any purpose, even commercially.

The licensor cannot revoke these freedoms as long as you follow the license terms.

Under the following terms:

Attribution — You must give appropriate credit, provide a link to the license, and indicate if changes were made.

You may do so in any reasonable manner, but not in any way that suggests the licensor endorses you or your use.

No additional restrictions

You may not apply legal terms or technological measures that legally restrict others from doing anything the license permits.

Socio-Economic Problems and the State (ISSN: 2223-3822) is published by Academy of Social Management (ASM) and Ternopil Ivan Puluj National Technical University (TNTU), Ukraine, Europe.

Publishing with SEPS ensures:

- Immediate, universal access to your article on publication
- High visibility and discoverability via the SEPS website
- Rapid publication
- Guaranteed legacy preservation of your article
- Discounts and waivers for authors in developing regions

Submit your manuscript to a SEPS journal at <http://sepd.tntu.edu.ua>

